

LUENTO 9

MUISTINHALLINNAN OHJELMISTO: Sivutuksen algoritmit

Stallings, Luku 8.2

1

Sivun koko

- Optimoisi sisäistä pirstoutumista → pieni
- Optimoisi sivutaulun (taulujen) kokoa → iso
- Monikerta (1x, 2x, ...) levylohkon koosta
- Optimaalivaihtoehto erilainen eri ohjelmille
- Optimoisi TLB:n osumasuhdetta → iso
- Sovellus tai KJ voi vaihdella sivun kokoa?

Tbl 8.2 [Stal05]

4

Perusvalinnat

- Virtuaalimuistia vai ei?
  - originaali UNIX ja MS-DOS eivät käyttäneet
    - ei tarvittavaa laitteistotukea (MMU, TLB)
- Sivutus vai segmentointi?
  - pelkkään segmentointiin perustuvat häviämässä
  - molempien yhteiskäyttö yleistyessä
  - nykyisin lähes aina monta tasoa
- Millaisia algoritmeja käytetään?
  - monta tekijää vaikuttamassa
    - reaaliaikaisuus? palvelinkone?
    - laitteistotuki?
- Jatkossa käsitellään vain sivutusta

2

Table 8.2 Example Page Sizes

Computer	Page Size
Atlas	512 48-bit words
Honeywell-Multics	1024 36-bit word
IBM 370/XA and 370/ESA	4 Kbytes
VAX family	512 bytes
IBM AS/400	512 bytes
DEC Alpha	8 Kbytes
MIPS	4 kbytes to 16 Mbytes
UltraSPARC	8 Kbytes to 4 Mbytes
Pentium	4 Kbytes or 4 Mbytes
PowerPc	4 Kbytes
Itanium	4 Kbytes to 256 Mbytes

5

Sivun koko?

3

Sopiva sivukoko?

- Laitteisto (MMU) määrää mitä sivukokoa KJ:n käytettävä
  - sivukoko aina 2:sen potenssi
    - nopea osoitemuunnos
    - katkaisu ja katenointi helppoa
- Mitä isommat sivut, sitä vähemmän sivuja/prosessi
  - pienempi sivutaulu vie vähemmän tilaa
  - ison sivutaulun osia useammin levyllä
    - enemmän keskeytyksiä

6

Sopiva sivukoko?

- Pieni: aiheuttaa väh. sisäistä pirstoutumista
- Iso: sisältää paljon esim. tarpeetonta koodia
- Iso: saattaa sopia paremmin yhteen levysierrojen kanssa (lohkokoko)
  - hakuvarren siirto ja pyörähdysviive syö paljon aikaa
- Iso: viittaus useammin samalle sivulle
  - TLB:n osumatodennäköisyys hyvä

7

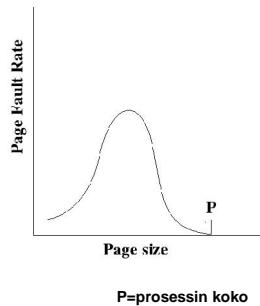
Sopiva sivukoko?

- Yleisimmin käytetty sivukoko 4KB
  - ks. myös taulukko 8.2
- Tämä ei sovellu kaikkiin tarpeisiin, eräät prosessorit sallivat useita sivukokoja
  - Pentium sallii 2 kokoa: 4KB tai 4MB
  - MIPS peräti 7 eri kokoa: 4KB ..16MB
- **Miten MMU tietää mitä kokoa käyttää?**

10

Sivupuutosten määrä

- Prosessille varatulle alueelle sopii enemmän pieniä sivuja kuin suuria
- Pieneltä sivulta viite usein muille sivuille, muistiin valikoituu pian ne sivut joita käytetään paljon
  - ⇒ vähän sivupuutoksia
- Tn. että isolta sivulta viitattu sivu muistissa pienempi
  - ⇒ paljon sivupuutoksia
- Kun sivukoko lähestyy prosessin kokoa,
  - ⇒ vähän sivupuutoksia

8

Optimaalinen sivun koko?

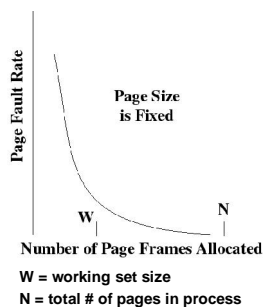
- Minimoi prosessille hukkatila (p. 238 [Tane01])
- hukkatila = sivutaulun koko plus sisäinen pirstoutuminen?
  - $f = se/p + p/2$
  - $s =$ keskim. prosessin koko tavuina
  - $e =$ sivutaulu entryn koko
  - $p =$ sivun koko
  - $f =$ hukkatila
- $df/dp = -se/p^2 + 1/2 = 0$, kun $p = \sqrt{2se}$
$s = 1 \text{ MB}$	$e = 8 \text{ B}$	$\rightarrow p_{\text{opt}} = 4 \text{ KB}$
$s = 100 \text{ MB}$	$e = 8 \text{ B}$	$\rightarrow p_{\text{opt}} = 40 \text{ KB}$

Tbl 8.2 [Stal05]
- sovellukset suurempia $\rightarrow$ optimi sivun koko suurempi!
  - kriteerinä tässä vain hukkatilan määrä
  - mikä muu voisi olla kriteerinä?

11

Sivupuutosten määrä

- Paljonko sivutiloja per prosessi?
- Jos vähän sivutiloja, KJ heittää helposti pois sivun, jota tarvitaan pian uudelleen
  - ⇒ paljon sivupuutoksia
- Jos saa paljon, niin lähes kaikki sivut mahtuvat muistiin
  - ⇒ vähän sivupuutoksia
- lokaalit vs. globaalit algoritmit

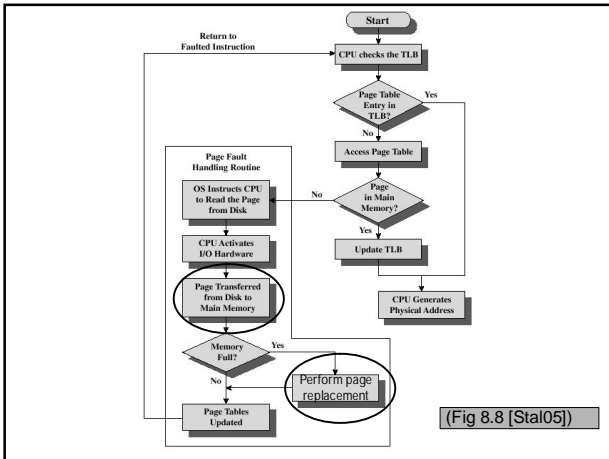

9

Muistinhallinta-algoritmit

- Noutopolitiikka (fetch policy)
  - milloin sivu tuodaan muistiin?
- Sijoituspolitiikka (placement policy)
  - minne sivu sijoitetaan?
- Korvauspolitiikka, poistopolitiikka (replacement policy)
  - mikä sivu korvataan uudella ja milloin?
- Levyille kirjoitus -politiikka (cleaning policy)
  - milloin muutettu sivu vapautetaan?
- Moniajoaste (load control)
  - montako prosessia suoritettavana?
  - paljonko muistia käytettävissä per prosessi?
- Käyttöjoukon koko (working set)
  - paljonko sivukehyksiä per prosessi? (resident set)
  - mihin viitattu viime aikoina?

12

Sijoituspolitiikka

16

Käyttöjärjestelmät II

Noutopolitiikka

14

Minne sivu sijoitetaan?

- Kun noudetaan levyiltä muistiin, ...
- Segmentointi
  - Best-fit, first-fit, ... (Ch 7)
- Sivutus ja segmentoitu sivutus (Tane01, Fig 8-1)
  - mikä tahansa vapaa sivuilla
  - osoitemuunnos MMU:ssa aina yhtä tehokkaasti
- NUMA moniprosessorit
  - nonuniform memory access
  - yhteiskäytössä oleva muisti
  - tiedon fyysinen sijainti vaikuttaa muistiviuheen nopeuteen
  - sijoituspolitiikasta taas tärkeä?
  - sivu viitteen tekijälle vai omistajalle?

17

Milloin sivu muistiin levyiltä?

- Tarvesivutus (demand paging)
  - tuo vasta kun viitataan sivulla olevaan osoitteeseen
  - aluksi paljon sivunpuutoksia, voi kestää kauan
    - voi olla hyvin huono juttu, esim. puhelinkeskus
  - hetken päästä paikallisuus alkaa olla OK
- Ennaltanouto (prepaging)
  - tuo etukäteen useita sivuja (tai kaikki?)
  - sivunpuutoksen sattuessa tuo monta sivua
    - alueellinen paikallisuus
  - peräkkäisiä sivuja → optimoi hakuviiveet
  - viitataan tuotuun sivuun?
- Välimuotoja
  - tuo tärkeät ensin (demand)
  - tuo taustalla loput (prepaging)

Windows DLL epäsuora dynaaminen linkitys (implicit linking)

15

Käyttöjärjestelmät II

Korvauspolitiikka

18

Muistitilan hallinta (resident set mgt)

- Montako sivutilaa maksimi per prosessi eli montako sivua pidetään muistissa? (resident set size)
  - kiinteä lkm?
    - miten iso? sama kaikilla?
  - vaihteleva lkm?
    - millä perusteella lkm vaihtelee?
    - käyttöjoukko (working set): "niiden sivujen joukko, jotka tarvitaan lähitulevaisuudessa"
      - resident set: "ne sivut, jotka ovat nyt muistissa"
- Mistä kaikkialta korvattavaa sivua etsitään?
  - etsi kaikkien sivujen joukosta (globaali politiikka)
  - etsi prosessin omien sivujen joukosta (lokaali politiikka)
    - voi olla silti vaihteleva sivukehysten lkm

19

Prosessille allokoitun muistin hallinta (Resident Set Management)

- Allokoitu muistin määrä (sivukehysten lkm)
  - jos liian pieni, niin
    - muistiin mahtuu useampi prosessi
    - enemmän sivunpuutoskeskeytyksiä
      - liikaa? trashing eli ruuhkautuminen?
  - jos turhan iso
    - vie tilaa muilta prosesseilta
    - CPU:n käyttöaste (utilisation) turhan pieni
    - "tuhlattu" muistia

22

Sivun korvaus

Katso Fig 8.1 [Stal05]

- Milloin korvataan?
  - sivunpuutos
  - muisti liian täynnä, ei vapaata tilaa (yleensä on!)
  - ei tarpeeksi vapaata tilaa
- Mikä sivu korvataan?
  - sellainen, jota ei tarvita (lähi)tulevaisuudessa
    - yritä ennustaa menneisyyden perusteella
  - paikallisuus: jos sivuun ei enää viitata, on ohjelma ohittanut ko. vaiheen
    - menneisyys ei ennustanutkaan tulevaisuutta oikein!

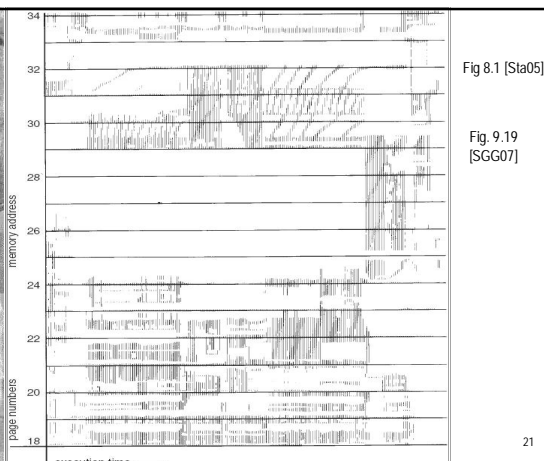
20

Muistiallokoinnin koko vs. poistettavan sivun valinta

	Local Replacement	Global Replacement
Fixed Allocation	<ul style="list-style-type: none"> • Number of frames allocated to process is fixed. • Page to be replaced is chosen from among the frames allocated to that process. 	<ul style="list-style-type: none"> • Not possible.
Variable Allocation	<ul style="list-style-type: none"> • The number of frames allocated to a process may be changed from time to time, to maintain the working set of the process. (esim. PFF, kalvo 35) • Page to be replaced is chosen from among the frames allocated to that process. 	<ul style="list-style-type: none"> • Page to be replaced is chosen from all available frames in main memory; this causes the size of the resident set of processes to vary.

Tbl 8.4 [Stal05]

23

21

Lukitus

- Sivua voidaan lukita muistiin
  - ytimeen kuuluvat sivut
  - KJ:n keskeiset tietorakenteet
  - siirännän puskurit (siirron ajaksi)
  - reaaliaikajärjestelmissä myös prosessin sivut
- Toteutus
  - sivutilataulussa ko. sivutilan kohdalla lukkobitti
    - vapaat / varatut sivutilat
  - tai sivutaulun alkiossa lukkobitti
    - tietyille prosessille varatut sivutilat
  - globaali vs. lokaali politiikka

24

Korvauspolitiikka

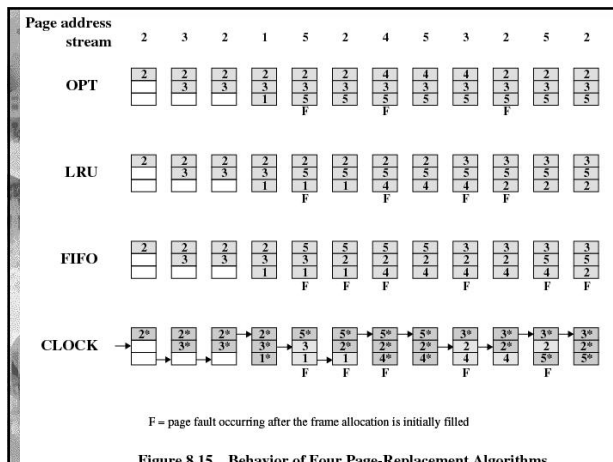
- Optimaalinen algoritmi (OPT) korvaa sivun, johon ei tule enää viittauksia, tai sivun, johon uudelleenviittaamiseen menee pisin aika
  - mistäpä sen tiedät?
- Perusalgoritmit **on muitakin...**
  - LRU, Least recently used
    - poista se, johon viitattu kauimmin aikaa sitten
  - FIFO, First-in-first-out
    - poista se, joka ollut kauimmin muistissa
  - Clock
    - poista se, jota ei käytetty edellisen tutkinnan jälkeen
    - 'rengasalgoritmi'
- Hyvyyden mitta?
  - sivunpuutoskeskeytysten lukumäärä (tiheys)

25

RANDOM poistoalgoritmi

- Poista satunnainen sivu
- Todella helppo toteuttaa
- Ei vaadi laitteistotukea
- Lähes yhtä hyvä kuin FIFO
  - ei siis kauhean hyvä...

28

LRU poistoalgoritmi

- Korvaa sivu, johon viittaamisesta kulunut kauimmin menneisyydessä
  - vrt OPT: ... *kauimmin tulevaisuudessa*
- Paikallisuus vihjaa tähän suuntaan
- Toteutuksen vaikeus
  - jokaiseen sivuun mukaan aikaleimako?
  - miten aikaleima päivitetään?
    - jokaisella muistiviiteellä
    - laitteistotoimintona? miten?
- ei käy, liikaa yleisrasitetta!

Fig 8.15 [Stal05]

29

OPT-poistoalgoritmi

Fig 8.15 [Stal05]

- Poista se, jonka seuraavaan viittaukseen on eniten aikaa
  - vaatii erinomaisia ennustajan taitoja
  - voidaan mitata jälkepäin trace-tiedostosta
- Jälkiviisuus on hienoa, mutta mitä sillä tekee?
- Vertailukohta poistoalgoritmeja arvioitaessa
  - jos päästään lähelle OPTia, niin ollaan jo aika hyviä
  - jos ollaan kaukana OPTista, niin huonosti menee

27

NRU (Not Recently Used) - poistoalgoritmi

- Sivukehyksissä viitebitti (R, Reference)
  - nollataan aika ajoin
  - laitteisto asettaa, jos viittaus **vaatii siis laitteistotukea!**
- Sivukehyksessä muutettu bitti (M, Modified)
  - nollataan levyille kirjoituksen yhteydessä
  - laitteisto asettaa, jos kirjoitus
    - tarvitaan siis joka tapauksessa!
- Poista
  - joku, johon ei viittausta ja jota ei muutettu
  - joku, johon ei viittausta ja jota muutettu
  - joku, johon viittaus ja jota ei muutettu
  - joku
- Helppo toteuttaa, vähän HW-tukea

30

FIFO-poistoalgoritmi

Fig 8.15 [Stal05]

- Korvaa sivu, joka ollut kauimmin muistissa
- vrt. Round-Robin vuorottamisessa
- Helpoin toteuttaa
  - aikaleima sivutaulun alkioon, kun tuodaan muistiin, TAI
  - kaikki sivut listassa, muistiin tuontiajan mukaisesti
- Muistiin tuontiaika korreloi huonosti käyttötärpeen kanssa
  - kautien muistissa ollut sivu voi olla sellainen, jota käytetään koko ajan?

jonojen hallinta?

31

Clock

• Vaihda sivutilassa 4 olevan sivun

Figure 8.16 Example of Clock Policy Operation

Second Chance -poistoalgoritmi

jonojen hallinta?

- FIFO:n modifikaatio
- viitebitti R ja muutosbitti M
- poista FIFO-järjestyksessä, mutta
  - jos $R=1$ (on viitattu äsken), niin siirrä FIFO jonon loppuun ja nolaa R
    - jos muita ei löydy, niin sitten tämä poistetaan kun FIFO jonossa päästään seuraavalla kerralla tämän sivun kohdalle (jolloin $R=0$)

(Fig 4-16 [Tane01])

Vertailua

Figure 8.17 Comparison of Fixed-Allocation, Local Page Replacement Algorithms

35

Clock-poistoalgoritmi

- Second Chance –algoritmin modifikaatio
  - ei sivujen siirtelyä listassa
- Käy sivutilojen listaa läpi renkaana
- Jokaiseen sivutilaan liittyy viitebitti (U eli Use bit)
  - kun sivu muistiin, $U = 0$, reset silloin tällöin
  - kun sivuun viitataan, $U = 1$ (MMU asettaa)
- Korvaa sivu, jonka viitebitti on 0
  - ensimmäinen eteen sattuva
- Aseta aina tutkituissa viitebitiksi 0
  - jos arvo seuraavallakin kierroksella 0, sivuun "ei ole viitattu" (ainakaan teoriassa)
- Aseta kaikki $U=0$
  - ei aina? joka 10 ms? (HW-toiminto)

Kts Fig 8.16 [Stal05]

Kts Fig 8.15 [Stal05]

Kts Fig 8.17 [Stal05]

33

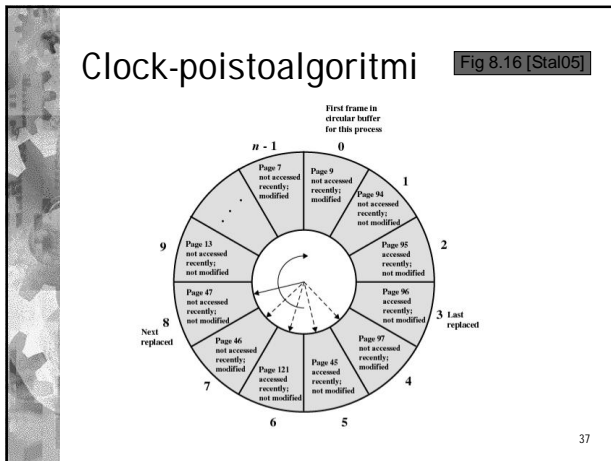
Clock-poistoalgoritmi M-bitin kera

- Lisää laitteistotukea: M eli Modified-bitti
  - ennestään U (eli Used eli R eli Referenced)
  - M-bitti tarvitaan joka tapauksessa
- käy sivuja läpi ringissä
  - jos $U=0$ ja $M=0$, poista tämä
  - älä muuta U-bittii
- käy sivuja läpi uudestaan ringissä
  - jos $U=0$ ja $M=1$, poista tämä
  - aseta $U=0$ muille
- käy sivuja läpi uudestaan ringissä
  - jos löytyy $M=0$, niin poista tämä
- käy sivuja läpi uudestaan ringissä
  - jos löytyy $M=1$, niin poista tämä
  - kaikki jäljellä olevat tällaisia

Monta läpikäyntiä hidasta, jos suuri muisti eli iso rinki

Kts. Fig 8.18 [Stal05]

36

Esimerkki: Käyttöjoukko Fig 8.19 [Stal05]

Sequence of Page References

	Window Size, Δ			
	2	3	4	5
24	24	24	24	24
15	24 15	24 15	24 15	24 15
18	15 18	24 15 18	24 15 18	24 15 18
23	18 23	15 18 23	24 15 18 23	24 15 18 23
24	23 24	18 23 24	*	*
17	24 17	23 24 17	18 23 24 17	15 18 23 24 17
18	17 18	24 17 18	*	18 23 24 17
24	18 24	*	24 17 18	*
18	*	18 24	*	24 17 18
17	18 17	24 18 17	*	*
17	17	18 17	*	*
15	17 15	17 15	18 17 15	24 18 17 15
24	15 24	17 15 24	17 15 24	*
17	24 17	*	*	17 15 24
24	*	24 17	*	*
18	24 18	17 24 18	17 24 18	15 17 24 18

40

Käyttöjoukkostrategia

Muistitilan koon hallintaan

38

- ## Käyttöjoukon koko
- Mikä sopiva käyttöjoukon koko?
    - arvio esim. sivunpuutosiheyden perusteella
  - Montako sivutilaa siis per prosessi?
    - osa käyttöjoukoissa, osa pidettävä vapaana
    - vahan $\rightarrow$ muistissa monta prosessia, usein puutoksia
    - pajlon $\rightarrow$ vähemmän sivunpuutoskeskeytyksiä
    - paikallisuus vs. sivunpuutos
  - Kiinteä allokointi
    - prosessia käynnistettäessä
    - tyypin perusteella: interaktiivinen, erätyö (tausta)
    - muun tiedon perusteella, esim. edellinen suorituskerä
  - Dynaaminen allokointi
    - sivuja muistiin tarpeen mukaan
    - käyttöjoukon koko vaihtelee vapaan muistitilan mukaan ja prosessin vaiheen mukaan
- $$1 \leq |W(t, \Delta)| \leq \min(\Delta, n)$$
- 41

- ## Käyttöjoukkostrategia (Working Set Strategy)
- Sivut, joihin viitattu k:n (ikkunakoko) viimeisimmän viittauksen aikana Kts Fig 8.19 [Stal05]
    - aprosksimaatio prosessin tarvitsemille sivuille (todelliselle käyttöjoukko) "working set" vs. "resident set"?
  - Toteutus? $W(t, \Delta)$
    - vain aproksimaatioita
    - käyttöjoukossa sivut, joihin viitattu esim. viim. 100 ms:n aikana, kun prosessi oli suoritettavana
  - Sivu, joka ei kuulu käyttöjoukkoon, voidaan vapauttaa
    - pyrkii tekemään ennakkolta tilaa uusille sivuille
  - Jos käyttöjoukko kutistuu pieneksi, voidaan tuoda sivuja ennalta takaisin
    - mitkä? viitattu ja sitä seuraava?
- 39

- ## Dynaaminen käyttöjoukon koko
- PFF – Page Fault Frequency
    - pidetään kirjaa, milloin edellinen sivunpuutos tapahtui
    - sivunpuutos: laske T = väliaika edellisestä sivunpuutoksesta
    - jos $T < L$, niin tarvitaan lisää muistitilaa
      - lisää puuttuva sivu käyttöjoukkoon
    - jos $T > H$, niin prosessilla "liikaa" muistitilaa
      - poista kaikki viime aikoina viittaamattomat sivut tai jolkut niistä käyttöjoukosta
    - yritytään pitää sivunpuutosiheyden sopivissa rajoissa, eli sivunpuutosten väliaika välillä (L, H)
  - VSWS – Variable-interval Sampled Working Set
    - PFF:n modifikaatio, ottaa huomioon vaiheen vaihtumisen
    - käyttöjoukko voi kasvaa milloin vain, mutta pienentyä vain vaiheen vaihtuessa
    - vaiheen pituus aina vähintään M ja enintään L
    - vaiheen aikana hyväksyttävän sivunpuutosmäärän (Q) avulla
    - vaihe vaihtuu hetkellä L , tai kun Q sivunpuutosta (mutta ei ennen hetkeä M)
- 42

Levyille kirjoitus –politiikka (Cleaning Policy)

"how to clean dirty pages"

43

Moniajoaste

46

Milloin sivu kirjoitetaan levyille?

- Vain jos muutettu
- Tarvetalletus (demand cleaning)
  - kirjoita levyille vasta, jos sivutila pitää ottaa käyttöön
  - saattaa aiheuttaa pitkän viipeen sivutilan tarvitsijalle
  - entä jos kone kaatuu?
- Ennaltatalletus (precleaning)
  - kirjoitus levyille etukäteen erä kerrallaan
  - ennaltamääritellyn aikavälein
- Sivutila siivouksen jälkeen vapaiden listaan
  - siivous voi olla hukkaainvestointi
  - entäpä, jos sivuun viitataan taas?
    - vapaa sivu voidaan "pelastaa" käyttöön
- Entäpä jos levyn käyttöaste on pieni (ja levy joutilaana)?

44

Moniajoaste

- Löydettävä sopiva suorituksessa (muistissa) olevien prosessien lkm
- Liian vähän?
  - CPU jouten, jos prosessit Blocked tilassa
- Liian paljon?
  - ruuhkautuminen (trashing): sivuttaminen vie liikaa aikaa

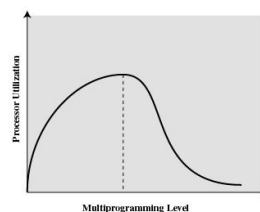

Figure 8.21 Multiprogramming Effects

Fig 8.21 [Stal05]

47

Puskurointi (page buffering)

- Pidä tietty osa sivutiloista vapaana
  - joskus tulee vapautetuksi väärä sivu
- ~ sivujen välimuisti (äskettäin vapautetut sivut)
  - nopea palautus takaisin käyttöön sivupuskurista, jos "vapaassa" sivukehyksessä olevaan tietoon viitataan
- Poistettavaksi merkitty sivu lisätään
  - vapaiden listaan, jos ei muutettu
  - muutettujen sivujen listaan, jos muutettu
- Sivut pysyvät silti alkuperäisellä paikalla muistissa
  - vain merkintä prosessin sivutaulussa poistetaan
- Varaus vapaiden listan alusta
  - viimeksi vapautetuilla suurempi mahdollisuus tulla "pelastetuksi"
    - miksi?

45

Moniajoaste

- Mitä tehdä jos liikaa prosesseja?
Eli siis liian vähän muistia per prosessi?
- Heittovaihtoa Ready-prosesseja levyille
  - se, jolla pienin prioriteetti
  - se, joka aiheutti puutoksen
  - se, joka saapui viimeisenä (=uusin)
  - se, jolla pienin käyttöjoukko
  - se, jolla eniten muistia käytössä tai jolla suurin aikaviipale
  - kuka vaan, mutta joku!

48

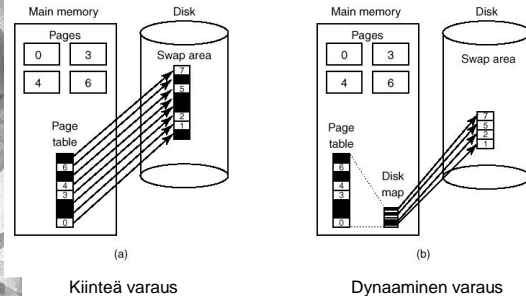
Moniajoasteen dynaaminen kontrolli

- $L=S$ -kriteeri
  - sivunpuutosten väliaika L
  - sivunpuutosten käsittelyaika S
  - $L \gg S \rightarrow$ kasvata mpl, $L \ll S \rightarrow$ pienennä mpl
    - mikä on "paljon"?
- 50% sääntö
  - Util (sivutuslevy) olisi hyvä olla 50%
  - "pieni" $U \rightarrow$ kasvata mpl, "iso" $U \rightarrow$ pienennä mpl
- Globaali Clock poistoalgoritmi, viisarin nopeusrajat
  - "hidas" $\rightarrow$ kasvata mpl
  - "nopea" $\rightarrow$ pienennä mpl

49

Heittovaihtoalue

(Fig 4-33 [Tane01])

52

Heittovaihtoalue

50

Heittovaihtoalue (swap area, VM backup store)

- Heittovaihtoalue varattu levyiltä etukäteen
  - Windows: pagefile.sys, win386.swp
  - Linux: oma swap-levypartitio
- a) Kiinteä yhtenäinen varaus
  - kerralla koko prosessille
    - kopioi koodi alustuksessa tai
    - varaa tila, heittovaihtoa sivut sinne vähitellen
  - PCB:ssa swap-alueen alkuosoite ja pituus
  - vapaiden alueiden kirjanpito kuten luvussa 7
- b) Dynaaminen varaus
  - sivu kerrallaan
  - tarvitaan sivukohlainen kuvaus
    - sivutaulun alkiossa swap-alueen lohkonumero tai
    - erillinen taulu (disk map)
  - ei tarvita levytilaa sivuille, joita ei koskaan viedä levyille

51